

טור נופך ספיר

ביאור הלכות חנוכה מהטור
בנופך קבלי

Eleyahu Halfon
Esh24101955@gmail.com

תקציר

לקוחתי את הטור שחיבר רבי יעקב בנז של רבנו אשר וביארתי אותו בסגנון קבלי.
לכל מיכלה בנגלה יש כתובת רווחית בנסתר. ביאור בסגנון זה פותח צוהר לעובדים
גוספים המסתתרים בתוך עולם ההלכה.
ניתן להעתיק כלמוד וללמוד ללא כוונת רווח

יצא לאור דיגיטלית י"ט כסליו תשפ"ד לפ"ק
זה הגיג יעקב בעל טורים סימן

תוכן העניינים

1.....	תוכן העניינים
2.....	הקדמה
3.....	סימן תרע
6.....	סימן תרעא
10.....	סימן תרעב
12.....	סימן תרעג
13.....	סימן תרעד
14.....	סימן תרעה
14.....	סימן תרעו
15.....	סימן תרעז
16.....	סימן תרעח
16.....	סימן תרעט
16.....	סימן תרפ
17.....	סימן תרפא
17.....	סימן תרפב
18.....	סימן תרפג
18.....	סימן תרפד

הקדמה

חיבור זה מבוסס על דברי רבי יעקב בעל הטורים והכוונה בו לקשרו לביאור בדרך הקבלה. המקורות מהם נלקחו התכנים הקבליים הם ספרי הארי הקדוש וסידור הרש"ש ומפרשיו. אני מקווה שישא חן וחסד בעיני לומדיו והכל יראו שהטור תוכו רצוף אהבה.

מודה אני לרב הגאון והמקובל אדמו"ר אברהם שמחה אשלג שליט"א שקרבני לתורת הסוד. לרב והמקובל יגאל הדאיה שליט"א שמראה לנו פנים שוחקות בלימוד תורת הארי הקדוש ובסידור הרש"ש.

אני מתפלל שאזכה להרחיב סגנון זה לכל חיבור הטור וזו מלאכה לא קלה.

התבססתי על האתר שהקמתי "ויקיקבלה" שהוא מילון עברי קבלי המקשר 7000 מילים בנגלה לערכים בתורת הסוד. וכן ספר "קהלת יעקב" להרב המקובל יעקב צבי יולס זצוק"ל זללה"ה.

תודה לאשתי נות ביטי יהודית טל שחר תמ"א שתומכת ומסייעת בי בעיצות טובות ומורידה ממני את עול ניהול הבית.

חיבור זה מוקדש לעילוי נשמת סבתי היקרה רינה בת ליזה שנפטרה לבית עולמה ביום כד כסליו תשמ"ב. הסבתא אהבה אותי עד מאד ובתקופת לימודי בישיבת בני עקיבא נתניה התארחתי בביתה תדיר והיא דאגה לכל מחסורי. בצעירותה חוותה הסבתא מחזה נורא בו ראתה כיצד פורעים וערב רב ערביים נכנסו לביתה בשנת תש"ה בלוב ורצחו את האם "ליזה" במכת גרזן ופצעו את האב "יששכר" בגרזן. בפרעות אלו נרצחו 145 יהודים בלוב ושמותם מפורטים בספר שכתב אבי היקר "לנו ולבננו". לאחר הרצח הנתעב הפכה הסבתא רינה להיות האם של המשפחה וגידלה את עשרת אחיה. אני מרחיב מעט על הפוגרום בלוב כי כעת אנו כחודשיים לאחר פוגרום עוטף עזה בו נרצחו ונטבחו כ- 1400 אזרחים וחיילים הי"ד.

ת נ צ ב ה.

סימן תרע

מאי חנוכה? דתניא בכ"ה בכסליו יומי חנוכה תמניא אינון דלא למספר בהון ודלא למגזר בהון תענית.

נהוג לומר ש"חנוכה" היינו חנו מאויביהם בכ"ה בכסליו. המקובלים אומרים "חנוכה" חנה כיו וכוונתם שבחנוכה נמשכים אורות אימא הרמוזה באותיות חנה לז"א הרמוז באותיות כיו. וי"א (קהלת יעקב) למל' הנק' כיה וע"ה היא כיו. כיצד אימא רמוזה באותיות חנה? חנה גימ' ס"ג ושם זה הוא בבינה. כיו גימ' הוי"ה והוא בד"א.

לפי זה נבין מדוע "תמניא אינון" כי הבינה מספרה שמונה מלמטה למעלה. גם הנס נעשה בשמן הרומז לשמונה וגם ע"י בני חשמונאי שבשם יש אותיות שמן. השמן רומז לספירת החכמה ולכן הרגיל בשמן הווי"ן ליה בניס ת"ח. השמן נמשך מהחכמה לבינה ומשם לתפארת הנקרא "שמים" שמספרו שמן (הארי הקדוש).

על הבינה נאמר "אם הבנים שמחה" ולכן אין לגרום צער בחנוכה ולכן לא סופדים ולא מתענים.

שכשכנסו עו"ג בהיכל טמאו כל השמנים שבהיכל

"היכל" רומז למקום השכינה כי היכל גימ' שם אדנות ועל זה נאמר "באו גויים בנחלתך".

"טמאו כל השמנים" הנה המאבק היה על השמן שזו חכמת ישראל (נר מצוה למהרל) ואין חכם מתקנא אלא בחכם כמוהו (נר מצוה למהר"ל). יסוד אבא נמשך עד יסוד ז"א ומשם נשפע שפע למלכות כידוע. נמצא שהיוונים רצו להפסיק את שפע החכמה הנמשך למלכות על ידי ש"טמאו כל השמנים" כשמגיעה טומאה הקדושה מסתלקת. היוונים פרצו י"ג פרצות בחומת העזרה. מספר זה אינו מקרי כי אחד גימ' 13. כנגדם אנו מברכים שתי ברכות ובכל אחת י"ג תיבות. ברכת להדליק נר חנוכה וברכת שעשה נסים.

בלילה הראשון מוסיפים ברכת "שהחיינו" בה יש י"א תיבות ובסך הכל (11+13+13) יש ה'ל תיבות המזכירים לנו את הלהבה של הנרות. עוד, כשאמא משפעת לז"א היא נותנת בו אחרונים שלה שהם "א אה אהי אהיה" העולים ד"ס שזה מספר הנרות שמדליקין בחנוכה עם השמש. ללא השמש מדליקין ל"ו נרות שם כללותם עולים למנין ל"ז העולה למנין לה"ב וזה מילוי שם ס"ג כזה וד"א י. שם ס"ג נראה כך: יוד הי ואו הי. המילוי זה ממש השפע הנשפע לז"א מאמא.

רמז: "כל השמנים" ירמוז לשמן הטוב הנמשך מאבא אל הבת היא השכינה הקדושה דרך הבינה בה יש נש"ב. והרי הביאור: כל השמנים קרי ביה כלה שמן י"ס. כלה זו השכינה. שמן רומז לאבא. י"ס אלו נש"ב. ולכן נקט "שבהיכל" והיכל זו השכינה שיש בה שם אדנות.

וכשגברה יד מלכות בית חשמונאי ונצחום

מנהיג המרד היה מתתיהו בן יוחנן כהן גדול מסר נפשו על החזרת העבודה בבית המקדש. והנה הרב יצחק גינצבורג שליט"א מצא שמתתיהו גימ' 861 כמו "בית המקדש". עוד, ראינו שהמקובלים אומרים שחנוכה זה חנה כיו כלומר השפעה מהבינה לז"א והנה מתתיהו גימ' א"ס פעמים שם אהיה. א"ס זו הבינה כמ"ש ש"כ א"ס לבינה תקרא ויש בה שם אהיה.

בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה חתום בחותמו של כ"ג

המהרל בחיבורו "נר מצוה" אומר שחותם של כהן גדול רומז על מקום שאין יד היוונים מגעת לשם ונראה שהכוונה לספירת הבינה שהיא מעל זרועות עולם. והנה מילת "חותם" תרמוז

לאימא שיש בה שם אהיה. כאשר נמלא שם זה ביודין והיין ולפין נקבל גימ' קס"א קנ"ה קמ"ג והם יעלו מילת חותם ע"ה.

ולא היה בו אלא כדי להדליק יום אחד ונעשה בו נס והדליקו בו שמונה ימים.

הנה שמן רומז לספירת החכמה והיה בו להדליק יום אחד זו ספירת הבינה. (רמז: יום אחד גימ' בבינה) והנה יסוד אבא התפשט עד הנוק' כמ"ש בחכמה (ספירת החכמה) יבנה (ספירת הבינה) בית (ספירת המלכות) וכמ"ש בתיקונים אבא יסד ברתא. והנה מספירת הבינה עד ספירת המלכות יש שמונה ספירות ואלו שמונת ימי החנוכה.

לשנה אחרת קבעום שמונה ימים טובים בהלל ובהודאה

"לשנה אחרת" לפי הפשט כיון שעדיין לא קבעו ימים אלו להלל ולהודאה. אולם נראה בס"ד שרמז רמזו לנו חכמים במילים לשנה אחרת שנס חנוכה היה מחסד הא"ל. רמז מספרי: לשנה אחרת גימ' חנוכה+מ"ד+מתתיהו. מ"ד אלו סך הנרות שמדליקין בחנוכה עם השמש. גם מתתיהו פתח במרד כשדרשו ממנו להקריב קרבן לפסל והוא נאבק בקליפת יון שקראה תיגר על הקדושה באמרם "כתבו לכם על קרן השור וכו'" והנה גברה יד חשמונאי וחזרו לבית המקדש והדליקו נרות בחצרות קדשך. הבט נא וראה "מתתיהו" גימ' "בית המקדש" גימ' "קרן השור" גימ' "ראש השנה". אם נחבר את הכל נקבל ש"לשנה אחרת" המתחילה מ"ראש השנה" התבטלה גזרת "קרן השור" ע"י "מתתיהו" וחזרו לעבוד ב"בית המקדש".

"שמונה ימים" מספר שמונה ירמוז על הנס שהיה בשמן ועל הבינה שהיא ספירה שמינית מלמטה למעלה וזה הרמז במילה "טובים" גימ' "בינה". וגם במילת חשמונאים נמצא את אותיות שמן. גם "שמונה" רומז על הבינה שהיא שמינית מלמטה למעלה וגם על ההוד שהיא שמיני מלמטה למטה. לדברי ראש ישיבת המקובלים בית אל הרב הגאון המקובל האלהי ישראל אביחי שליט"א החשמונאים תקנו שמונה חלקים מתוך עשרה חלקים של ההוד.

הלל רומז על הנוקבא שיש בה שם אדני גימ' הלל. הודאה ירמוז על הבינה כי הודאה גימ' אהיה ושם זה בבינה והיא שורש ההוד ששם מקום ההודאה. והנה מן המלכות עד הבינה יש שמונה ספירות.

פירוש לומר בו "על הנסים" בהודאה, אבל מותרין הן בעשיית המלאכה. ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות ואין להקל להן:

"מלאכה" גימ' אל אדני שם זה במלכות. כאשר הנר דולק יש יחוד הנר המפורסם והוא ייחוד בין ז"א לנוק' בג' מקומות חב"ד חג"ת נה"י. ואלו שש שמות ובהם כ"ה אותיות ומספרם נ"ר והם: הו"ה אה"ה הו"ה אלקים הו"ה אדנות. נשים נהגו שלא לעשות מלאכה בעוד הנר דולק. הנשים רומזות אל המלכות והנס נעשה על ידי יהודית.

וגם אם יש מקומות שנוהגין איסור בכל היום אין להקל להן משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירם בפניהם.

וקראום חנוכה בכ"ה. דהיינו חנו מאויביהם בכ"ה בכסליו. מובא בספרים שבכ"ה בכסליו הסתיימה מלאכת הקמת המשכן. שמח יום כ"ה בכסליו שבו יוקם המשכן. אולם נכזבה תוחלתו כי ההקמה נדחתה לא בניסן. א"ל הקב"ה לכה בכסליו אני שומר אותך לשנה אחרת.

כתב הרב אליהו כי טוב בספר התודעה שמסע כ"ה מתוך מ"ב מסעות היה חשמונה וירמוז על החשמונאים. בספר "בני יששכר" כתב שמילה כ"ה בתורה היא "אור" הרומז לאור החנוכה. וכתב שאות "ט" במילה "וירא אלקים את האור כי"ט"וב מתווייגת בד' תגין (כפי שכתוב בספר תגין) וירמוז על ל' נרות חנוכה (ט' פעמים ד'). גם כתב מרן הבן איש חי רמזים למילת חנוכה והובאו דבריו בספר "כסא רחמים" להרב הגאון והצדיק רבי רחמים מלמד הכהן זצוק"ל:

חנוכה ר"ת חי נירות וכל כולם השמש. חי נרות והלכה כי בית הלל. חשמונאים ניתגברו והרגו כל היוונים. חיוצה נידלקים וזמנם כל הלילה. עוד מצאתי: חייבים נשים וקטנים כולם המחוברים.

במילת "חנוכה" מסתתר תורף המאבק בין יוון וישראל. הרי היוונים לא גזרו על הגוף כלל אלא על הרוח כמ"ש במגילת פומפאוס "צא ובטל מהם שבת חודש ומילה". אדם שומר תורה ומצוות נקרא אדם צדיק. הם גזרו גם על ע"ז ובה רצו להוציא מעם ישראל את האמונה בא' אחד. וזה שם חנוכה שהוא גימ' פ"ט שזה צ' חסר אח"ד. גם רצו לחנך את ילדי ישראל לכפירה והוללות ולכן חנוכה לשון חינוך שיש לחנך את הילדים לאמונה. ולכן חנוכה גימ' טף.

בברכת הדלקת נר חנוכה אנו אומרים להדליק נר חנוכה שהוא ר"ת נחל שזה שם קדוש היוצא מפסוק נפשנו חכתה לה' וכן נוצר חסד לאלפים ומספרו ע"ה כמספר חנוכה.

כאמור גזרו היוונים על שבת חדש ומילה שזה ר"ת חשמונה באו החשמונאים שבהם אותיות חשמונצחו את היוונים וביטלו גזרה זו. נצחון זה נקבע בימי החנוכה. "שבת" אין חנוכה ללא שבת חנוכה. "חודש" אין חנוכה ללא ראש חודש טבת. "מילה" מספר שמונה יזכיר לנו שמונה ימי מילה.

גם גזרו על כל אשה הנישאת תיבעל להגמון תחילה. כשנצחום קבעו חכמים מצוות נר חנוכה היא "נר איש וביתו" לומר כי חוסן עם ישראל הוא בחוסן המשפחה. בימינו נקבע יום המשפחה לימי חנוכה דווקא. כאן רואים את קליפת יוון שהרבו בעילות איסור. יש שראו במשפט "עד שתכלה רגל מן השוק" את המשפט "עד שתכלה שגל מן הרוק" (הרב יקותיאל).

מה רצו היוונים להשיג בכך שקבעו "כתבו לכם על קרן השור וכו'"? אומר המהרל מפראג זצוק"ל בספרו "נר מצוה" ש"קרן השור" היינו דבר המתקיים כלומר חקיקה שנשמרת זמן רב ובכך לחנך את עם ישראל מחדש לכפירה. יש שאמרו שרוב העם בזמן ההוא היה חקלאי וחורש בשור ולכן כל היום ראה החורש את הכתובת הזו. בימינו יש פירוש נוסף והוא שמצאו קרן שור ששימש ליניקת חלב לתינוקות. ותבין בזה שרצו שתינוקות של בית רבן יינקו כפירה עם החלב.

בספר הזמנים המקודשים של הרב ישראל אביחיל כותב ש"שבת חודש ומילה" הם ג' יסודות של "עולם שנה נפש". מילה היינו בגוף האדם וזה נפש. חודש זה יחידת זמן בשנה. שבת היא סיום בריאת העולם. בנוסף ביטול מוסד העיבור הקובע חודשים יפורר את לכידות עם ישראל ובכך סברו היוונים שתתחיל התבוללות והתיוונות.

בנוסף הרשעים הללו פרקו את הסנהדרין ממוסד עליון אחד לחמישה בתי דין נפרדים ובכך רצו לגרום שירבו מחלוקות בישראל.

רבים רואים במילת "חנוכה" את המילה "חינוך" דהיינו חינוך ילדי ישראל לתורה. לכן חנוכה גימ' "טף". אמר המגיד מקוזניץ זיע"א (הובאו דבריו בספר קהלת יעקב) שחנוך זה חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה. חנוכה הינה הפתיחה לפורים ולג' רגלים. ואני מוסיף נער זה שרו של עולם הנקרא מטט' שהיה חנוך בן ירד. והנה יש בו שני מצבים נער וזקן והנה ב' פעמים נער הוא שמש ואולי לזה ירמוז השמש של החנוכה.

והיה אומר הר"מ מרוטנבורק ז"ל שרבו הסעודה שמרבים בהם הן סעודת הרשות שלא קבעו אלא להלל ולהודות ולא משתה ושמחה.

"סעודות" כאן ההבדל בין פורים וחנוכה. בפורים נגזר על הגוף להמיר להרוג ולאבד וכו' ולכן תקנו סעודות. בחנוכה בטלו תורה ומצוות שזה הרוח ולכן הסעודות רשות. יש שראו את זה בהבדל בין הסביבון לרעשן. את הסביבון מסובבים מלמעלה ובא לרמוז שגזרו על הרוח. את הרעשן מניעים מלמטה ובא לרמוז שהגזרה הייתה על הגוף.

אין מספידין בהם אלא לחכם בפניו ולעיל בהלכות ר"ח כתבתי אם יש לומר בהן צידוק הדין:

“הספד חכם” בפניו מותר. אומר המהרל מפרג זללה”ה שאין עשיר מתקנא אלא בעיר כמותו וכן החכם וכן הגיבור וכו’. היוונים היו חכמים ומהם באה חכמת המתמטיקה מוסיקה ועוד. אין חכם מתקנא אלא בחכם כמותו ולכן גזרו שלא ללמוד תורה שזו חכמת ישראל. ולכן חכם יהודי זו התשובה לחכמת יוון. הגמ’ (בכורות דף ח) מספרת על רבי יהושע בן חנניה שנכנס למקום סבי אתונה וכששאלו אותו “מי אתה” ענה להם “חכימא דיהודאי אנא” אני חכם יהודי. ולבסוף הוא ניצח אותם בוויכוח עיי”ש. רמז: “פניו” גימ’ חנוכה בינה.

סימן תרעא

ויען כי אירע הנס בנרות תקנוה להדליק נרות בכל לילה כדי להזכיר הנס

“בנרות” כמ”ש והדליקו נרות בחצרות קדשך. ומצאתי בספרו של הרב יקותיאל שפך השמן הזה נשמר מיעקב אבינו שיצק שמן על האבנים ומה שנותר נשמר עד זמן החשמונאים.

וצריך כל אדם ליזהר בהן מאד ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק

“להדליק” אמרו חכמים “הדלקה עושה מצווה” דהיינו בהדלקת הנר התקיימה המצווה ובלבד שיהיה בנר שמן כדי הדלקה של חצי שעה. כתב רבי חיים ויטאל זצ”ל ב”שער הכוונות” שמילת “להדליק” ע”ה גימ’ ע”ב סיג מ”ה ע”ה ויכווין להמשיך ג’ שמות אלו אל המלכות הנק’ ב”ן ואז היא נקראת “נר מצוה”.

נר כולל בתוכו את הכלי הנקרא “נר” ובתוכו שמן ובתוך השמן פתילה. ובזה יעשה אדם תיקון לנפשו שהרי נר ה’ נשמת אדם. והרמז נר שמן פתילה ר”ת נפש. נראה לי שתיקון הנפש נעשה גם בפורים על ידי מצוות מחצית השקל. שקל גימ’ נפש.

והזהיר בהן יהיו לו בנים ת”ח

“תלמידי חכמים” הקשר בין שמן וחכמה ידוע. את השמן לבית המקדש הביאו מתקוע כמ”ש “תקוע אלפא לשמן” ובתקוע הייתה האשה התקועית החכמה והיא הייתה סרוח בת אשר ונחלת אשר הייתה מבורכת בעצי זית לרוב וכבר ברכם יעקב אע”ה “וטובל בשמן רגלי”.

וכמה נרות הם? כליל א’ מדליק א’ מכאן ואילך מוסיף והולך א’ בכל לילה עד שבאחרונה יהיו שמנה ואפילו אם רבים בני הבית לא יעשה יותר.

כליל א’ והיינו כבית הלל שמוסיף והולך כנגד הימים הנכנסים. מה מסמל ה”נר”? הפסוק אומר “נר ה’ נשמת אדם” ואומר “נר מצוה ותורה אור” אומר הקב”ה נרי בידך ונרד בידך, שמור נרי ואשמור נרך. מסביר כאן הרב שבתאי סבתו שליט”א “נר” היינו נפש רוח שהם ניתנים באדם מיום היוולדו. נפש מעת ההריון ורוח בגיל בר המצוה. אולם נשמה יקבל האדם בכח עצמו כאמור “נשמת אדם”.

נר זה לעשות נחת רוח לבורא. להעלות אליו מ”ן.

נר זה ייחוד קדוש של זמן בגי’ רמות: הו”ה אדנות ברובד הנה”י, הו”ה אלקים ברובד החג”ת והו”ה אהיה ברובד החב”ד.

כתב בספר “קהלת יעקב” – ערך הד: “הדלקת נר חנוכה הוא ח’ נרות לאחדא ז’ ספירות הבניין עם בינה. ונהוג לאדלקא א’ יותר וקרי לה שמע. לרמז לכנסת ישראל דאיהו משמשא לכולא ספירין” מגיד מישרים פרשת מקץ. ע”כ. דהיינו המלאך המגיד של הרב יוסף קארו בעל מחבר ספר שו”ע מגלה לרב ששמונה הנרות הם לחבר בינה עם מלכות כי יש ביניהם שמונה ספירות. השמש רומז לספירת המלכות כי היא משמשת לכל הספירות. כלומר היא נקראת “ארץ חפץ” ארץ שכל הספירות חפצות בה.

נהגו לרשום בארץ ישראל על הסביבון “נס גדול היה פה” והוא גימ’ רנ”ח ורומז לח’ נר.

כל נר מכיל: נר היינו כלי בו שמים את השמן. שמן היינו חומר הבעירה. פתילה היינו החומר המקר בין האש והשמן. ראשי תיבות: נפ"ש. בעצם גם האדם הוא נר. גופו הוא הנר הנשמה זו השלהבת והצלם שבו זו הפתילה.

נר שיש לו ב' פיות עולה בשביל שנים כגון מליל א' ואילך. ואם מילא קערה שמן והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי כל פתילה עולה בשביל נר אחד, לא כפה עליה כלי אפילו לנר אחד אינו עולה לפי שהיא כמדורה

מה סוד נר פתילה ושמן? מלבד שזה ר"ת נפ"ש. הנה כתוב בזוהר בלק (קצ"ט ע"א) שהשלהבת זו כנסת ישראל. פתילה אלו ישראל. חומר הבעירה כנראה זו התורה. אמרו חכמים "אורייתא קוב"ה וישראל חד אינון" ומסביר הרב הגאון שבתאי סבתו שליט"א "חד אינון" היינו שאי אפשר לזה בלא זה. הביאור הנראה הוא שבני ישראל הם בניו של ישראל היינו ז"א והם מושרשים במלכות. וכתב בספר קהלת יעקב – ערך פת" פתילה מלכות נקראת פתילה, ופירש הרח"ו בהגותיו לפרשת פקודי דף רל"ג ע"א (אות ח), כי "פעמים ב"ן גימטריא פתיל, והוא הה' דשם הוי"ה, על כן נקרא פתיל ה' מכאן תבין מ"ש הלא אנכי טוב לך מעשרה בני"ם. מכאן תבין מ"ש (בראשית לח, יח) "ניאצן רמך הקעך בן ואשך ראית ולך? ות אצן רחתי מך. ופת ילך ומטך אשך בידך". מה עניין חותם פתיל מטה? נראה לי בס"ד שחותם זה הבינה שיש בה ג' שמות קס"א קמ"ג וקנ"ה העולים למנין חותם ע"ה וזו הנשמה. מטה זה היסוד זה הרוח הנתון במלכות כמ"ש אשר בידך והפתילה זו המלכות זו הנפש.

אחרי שהבננו שפתילה במלכות נבין מדוע איש האלקים שהתגלה ליחזקאל (מ, ג) נאמר עליו "מרא' הוכמרא' הנחש'ת ופת' יל' פשת' יסב' יד' קנה המד' ה' והוא עמ' דבשע"ר" איש האלקים מודד את בית המקדש שסודו ספירת המלכות בפתיל פשתים שסודו מלכות. האיש מכתב האישים שהוא עשירי לעשר מדרגות המלאכים ולכן סודו מלכות.

כעת נבא לבאר בס"ד את ההלכה. נר זו המלכות כשהיא בייחוד עם ז"א כידוע מייחוד הנר ויש לו ב' פיות. כבר ידעת ש"פה" זו המלכות הנקראת הדיבור. בכל פיה יש פתילה. הקערה (זו המלכות מאה ושלושים משקלה אלו ה"ג שכ"א יש בו שם הוי"ה. אי נמי שהיא מקבלת אורות ז"א של אחוריו כזה יוד, יוד הא, יוד הא ואו, יוד הא ואו הא העולים ק"ל) מלאה שמן (אורות החיה שבאבא) אבל צריך כפיית כלי אלו ששים גיבורים הסובבים את המלכות הנקראת מטתו שלשלמה. הכלי מונע מרוחות של הקלי' להסעיר ולהרתית את המל'.

מה סוד מילת "מדורה"? אמרו חכמים (שבת דף כא ע"א) "תנו רבנן כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל עושין מהן מדורה" מכאן תבין ש"מדורה" נחותה מנרות שבת. מכאן שזו השלהבת העולה בערב שבת ורוצה לינק מן הקדושה וצריך להרחיק אותה ברחצה בחמין כמ"ש בשער הכוונות. דהיינו שאם אין כלי שאלו הסי' גיבורים השומרים את מטת שלמה יש יניקה ואין כאן נר חנוכה אלא מדורה. אלא שיש מדורה ויש מדורה. יש מצד הקדושה וזה מדור ה' מדור השכינה ולכן מדורה גימ' נר ה'. ויש מדורה מצד הקלי' כאמור.

וכתב א"א הרא"ש ז"ל מסתברא שלא הרחיקם זה מזה עד כאצבע אבל אם הרחיקם זה מזה עד כאצבע שאינו נעשה כמדורה יצא.

מה ענין "אצבע"? כתב בספר יצירה ש"י אצבעות הם י"ס. ה' אצבעות בימין וה' אצבעות בשמאל והם ה' מיני דמים באשה טהור (יד ימין) וטמא (יד שמאל). והרמ"ז כתב שאצבע הנקראת אצבע זו הגבורה. נמצא שהרחקת אצבע שוב זו הגבורה המעמדת את השלהבת במקומה שלא תהיה ערבוביא.

ונראה לי דאפילו הרחיקם אין להתיר בלא כפיות כלי דמה גבול יש בהרחקה אם הפתילות גסות והלהב גדול אפילו יותר מכאצבע מתחברות

ואם הם דקות אפילו פחות מאצבע סגי, להכי קאמרינן כפיית כלי דהוא מלתא דפסיקא.

דהיינו כפיית הכלי אלו הגבורות אבל ידעת שהן כלולות וזה סוד אצבע מרחק מנר לנר.

ומניחה על פתח הסמוך לר"ה מבחוץ אם הבית פתוח לרה"ר מניחה על פתחו, ואם החצר פתוח לר"ה מניחה על פתחה.

"פתח" זו המלכות שיש בה שם אדנות העולה ס"ה וכשהוא במילוי כזה: אלף דלת נון יוד יעלה תרע"א. ותרע"א בארמית "שער". חצר זו התפארת הנקראת מידת הרחמים. רחמים גימ' חצר. רה"ר זו המלכות בהיותה נושקת לקלי' נוגה. נר חנוכה היינו פרסום הנס לבני רה"ר והבן. ואם תשאל הרי יש יניקה? תשובה: לכן אסור להשתמש באורה וזאת מלבד ההגנה שיש מצד הבינה ולכן הם ח' נרות. וכבר אמרו המקובלים שחנוכה היינו חנה (ס"ג) כיו (היינו מלכות הנק' כה וע"ה גימ' כ"ו).

"רשות הרבים" מה היא רה"ר הקבלית? מרבית הפירושים מראים שאלו ספירות עולם התהו, אותם שבעת מלכי אדום הנזכרים בסוף פרשת וישלח ומבוארים בראשית האדרא רבא. למעשה אמרו המכוונים שגם עולמות ב"ע נקראים רה"ר לעומת עולם האצילות שהוא רה"ר.

נמצא איפה שטפח הסמוך לפתח הפונה לרה"ר זו בעצם מלכות דאצילות שכינת עוזנו בהיותה יורדת לכתר דבריא. עוד נראה לפרש שמילת "טפח" (שאמנם לא נזכרה בטור אך כן נזכרה בשו"ע סימן תרע"א סעיף ז': "מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח משמאל") רומזת לעולם התיקון כי "טפח" גימ' מהיטבאל שזה גימ' של מ"ה וב"ן המייצגים את עולם התיקון. נמצאנו למדים שהחנוכה מגשרת בין עולם התיקון שזה "נר איש וביתו" לעולם התהו שזו רה"ר ומאירה החוצה מתוך הבית לרחוב. הטיב לבטא רעיון זה מרן הבן איש חי זללה"ה באומרו (אדרת אליהו פ' מקץ) שחנוכה אלו ר"ת חוצה נידלקים ויזמנם כ"ל ה'לילה.

ואם הוא דר בעלייה שאין לו פתח פתוח לר"ה מניחה בחלון הסמוך לר"ה

מה היא העליה הרוחנית? הנה כתב הארי הקדוש (ליקוטי תורה פ' בהעלותך) ממ"ש הבית והעליה שהבית זו רחל והעליה זו לאה. ע"כ מכאן תבין שהעליה זו לאה שאין לה פתח לרה"ר כי היא בחינת הבינה שבמלכות. גם בספר הפרדס הסכים הרמ"ק ש"ד"ר זו המלכות מצד הבינה ו"סוחרת" זו רחל.

אם כך מה זה חלון? חלון נזכר בתורה פעם אחת "ויפתח נח את חלון התבה אשר עשה" כאן שימש החלון במקום פתח. (בראשית ח.ו.) עוד נזכר באבימלך "וישקף אבימלך בעד החלון" וכן "בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא" והוסבר בזוהר תולדות דף ק"מ ע"ב. וכן "ותורידם בחבל בעד החלון" הנזכר ברחב. הנה בזוהר תרומה (דף קע"ב ע"א) התבארה בהרחבה סוגיית "חלון" ונראה שאלו בחינות מקבילות להיכלות והם נמצאים ברקיע. הנה מילת רקיע היא יסוד. בשער הגילגולים (הקדמה ל"ו דף מ"ה ע"ב) כתב שחלון הזכר ברחב הוא יסוד ז"א. נסכם ונאמר שהדר בעליה זו בחינת לאה ואינה פתוחה לרה"ר אלו עולמות ב"ע, מניחה בחלון שהוא יסוד ז"א ויאיר לרה"ר אלו ההיכלות. אם תשאל כיצד יסוד ז"א מגיע ללאה? והרי לאה מסתיימת בשליש עליון של תפארת דז"א? התשובה: היסוד עולה עד הדעת וכך יש יחוד יעקב ולאה כגון בראש חדש לאחר חצות. עוד שאלה: לפי הפשט הדר בבית והדר בעליה שניהם מאירים לאותם בני רה"ר והנה לפי הסוד הדר בבית מאיר לב"ע והדר בעליה מאיר להיכלות? תשובה: אין הכי נמי. ההיכלות נקראים רה"ר יחסית לעולם האצילות. או נאמר שיסוד ז"א אכן מאיר לב"ע ומצאנו בספר עץ חיים שיש אפשרות להאיר עד שלוש ספירות.

ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה מניחה על שולחנו ודיו וצריך נר אחר להשתמש לאורו. ואם יש מדורה א"צ נר אחר שיוכל להשתמש

לאור המדורה. ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להשתמש לאור המדורה צריך נר אחר אפי' אם יש מדורה.

“בשעת הסכנה” שיש יניקה חזקה לקלי’ “מניחה על שלחנו” כבר ידעת ששלחן זו השכינה כמ”ש “וידבר אלי זה השלחן אשר לפניי” דהיינו שאין להשפיע לבי”ע בזמן הסכנה. ראינו את המצב הזה בשעה שירדו בני למצרים אז ז”א עלה ליסוד אמא כדי לא להשפיע למצרים.

“אדם חשוב” מי זה אדם חשוב? אמרו (השל”ה ועוד) שאין דרכו לקבל מתנות, ואינו עוסק במלאכות בביתו והוא נקרא “איש” ונראה שהשיג מדרגת נשמה. לעיל הסברנו שמדורה זו אש של הקלי’ ואין אדם חשוב מתקרב למדורת ס”א.

מצוה להניחה למטה מי”ט ואם הניחה למעלה מי’ יצא אבל אם הניחה למעלה מכ’ אמה אפי’ בדיעבד לא יצא דלא שלטא ביה עינא וליכא פירסומי ניסא.

“למטה מי’ טפחים” כתב בספר פרי עץ חיים – שער ר”ח חנוכה ופורים – פרק ד’ והנה בחנוכה, זו היה כוונת ההדלקה, שיכוין האדם כשמוריד ידו להדליק, כי היא למעלה מג’ טפחים, שהוא כנגד נה”י, שהם ג’ טפחים, ולמטה מי’ טפחים, שאינו עולה עד הראש, ואנו ממשיכין לה אור מן הראש, לכן אם הניח אותה בתוך י’ יצא, כי כל זה נקרא מקומה, כיון שהיא נוטלת אור מן כל י’.

וכתב ה”ר יואל הלוי דוקא כשמניחה בחוץ אבל כשמניחה בבית אפי’ למעלה מעשרים אמה כשירה כדאמרינן גבי סוכה אם דפנות מגיעות לסכך אפי’ למעלה מכ’ אמה כשירה דשלטא ביה עינא. ונראה לי שאין הנידון דומה לראייה דהתם בעינן שתשלוט עינו בגג וכיון שמחיצות מגיעות לגג על ידם ישלוט עינו בגג, אבל הכא שצריך שישלוט עינו בנרות כיון שהוא למעלה מכ’ דלא שלטא ביה עינא מאי נפקא מינה בגג שהוא עדיין למעלה ממנו בשבילו לא שלטא ביה עינא טפי.

והרב רבי מאיר מרוטנבורק ז”ל היה מדקדק להניחה למעלה מג”ט ולמטה מי’. וכן נהגו המקובלים כדברי ה”פרי עץ חיים” לעיל. וההסבר שעד ג’ טפחים זו גבשושית ודינה כלבוד. עשרה טפחים רומזים על עשר ספירות (כף החיים סופר) ונראה לי בס”ד להסביר כי טפח גובהו ארבע אצבעות (כי האגודל כפוף לתוך היד) וירמזו ל”ד פרצופים או”א ז”ן ופרצוף א”א נרמז באגודל שהוא מסתתר בתוך כף היד. וידוע לנו מספר “פרי עץ חיים” שהמלכות מתייחדת עם ז”א עד לקומת חכמה ובליל שבת עולה לכתר ולכן יש להניחה למעלה משלושה ולמטה מעשרה. י”א שטוב להניחה בגובה שבעה טפחים ורמזו בזה על הייחוד של ז”ת בז”ת וכמ”ש לפעמים יש יחוד הו”ה אלקים והו”ה אדנות שזה יחוד ז”ת בז”ת.

ומצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח משמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל

“נר חנוכה משמאל” כאמור חנוכה רומזת לאימא המאירה לביתה כלומר בינה למלכות. על המלכות נאמר שהיא נבנית מה גבורות והם מצד שמאל. זו הסיבה שמציירים את המלכות נוטה מעט לשמאל לקו האמצע.

כאמור מצוות החנוכה להאיר לבני דה”ר שאלו עולמות ב”ע. אם לא היו במלכות גבורות והארת אימא חופפת על המלכות הייתה יניקה של הקלי’. כדי לחזק עניין זה שלא תהיה יניקה אמרו חכמים שאסור להשתמש באור החנוכה לפחות חצי שעה.

וכתב אבי העזרי שאם אין מזוזה בפתח מניחה מימין ובס"ה (ובספר המצוות) הקטן כתב שאם מניחה בדלת עצמה יניחנה מחציו של כניסה לצד שמאל ובב"ה (ובבית הכנסת) מניחה לדרום זכר למנורה שהייתה בדרום ע"כ:

"מנורה בדרום" כתב רבי יצחק דמן עכו בפירושו לספר יצירה (אני מסביר את כוונתו) דרום זו ספירת החסד וצפון זו ספירת הגבורה. החסד הינו ענף של החכמה והגבורה ענף של הבינה. אמרו חכמים (בבא בתרא דף כה ע"ב) "אמר רבי יצחק הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין וסימנין שלחן בצפון ומנורה בדרום" וכן ברע"א מהימנא (עקב דף ערב ע"ב. כתב שם ה"מתוק מדבש" שמכאן ראיה להדליק נרות שיאירו את השלחן) כאן רמז לנו התנא רבי יצחק שהחכמה רומזת אל הדרום והעושר לצפון. כלומר ספירת החכמה היא שורש החסד ובה נמצא השמן הטוב ומשם יורד שפע החכמה אל החסד וזה הטעם שמנורה בדרום. בספר איוב כתוב "מצפון זהב יאתה" דהיינו שהעושר נמשך מן הגבורה ששורשה בינה וכמ"ש "דינין מתערין מינה".

בספר תיקוני זוהר בהקדמה (דף י"ב ע"ב) אומר שהמנורה בדרום כדי לקבל את השמן הנמצא בחכמה שהיא בצד ימין והדרום הוא דרועא ימינא שהוא החסד.

כתב הגר"א בפירושו לספר יצירה – פרק א משנה א "מנורה, שולחן, מזבח, נגד חג"ת כידוע (בע"ח שער ציור עולמות), מנורה בדרום ושולחן בצפון ומזבח באמצע מכאן ואילך לבר מגופא נה"י ושם הנוקבא, בחצר אהל מועד". ע"כ.

כתוב בגמרא במסכת מנחות דף צט ע"א "תנורבנן, עשרה שלחנות עשה שלמה ולא היו מסדרין אלא על של משה שנאמר ואת השלחן אשר עליו לחם הפנים זהב, עשר מנורות עשה שלמה ולא היו מדליקין אלא בשל משה שנא' (את) מנורת הזהב ונרותיה לבער בערב". כלומר מלבד מנורת משה רבנו היו במקדש עוד עשר מנורות. יתכן ורצה שלמה המלך לרמוז על עשר ספירות פרטיות של ספירת החסד.

רמז: מנורה גימ' איש לרמוז שבה היו מדלקים אש תמיד. אי נמי, המנורה רומזת לרחל (דעת הארי הקדוש) ויש בה שם אלקים וכשהוא כזה: אלף למד הי יוד מס יעלה עם המילה עצמה כמנין איש.

חצר שיש לה ב' פתחים מב' רוחות צריך להדליק בב' פתחים שלא יחשדוהו העוברים לומר כשם שלא הדליק בזה הפתח כך לא הדליק באחרת. הילכך אם ב' הפתחים מרוח אחת שיכולין לראות כאחד די לו באחד מהן. וכתב בעל התרומה לדידן שמדליקין בפנים אפי' בב' רוחות די לו באחד מהן שאין היכירא אלא לבני הבית והם יודעים ששני הפתחים של איש אחד. ונראה שאין להקל ואף לדידן איכא חשש כיון שמדליקין בפתח הבית העוברין רואין שלא הדליק ואיכא חשד:

סימן תרעב

מצוותה מסוף שקיעת החמה עד חצי שעה מן הלילה שאז העם עוברים ושבים ורואין בביתם ואיכא פירסומי ניסא הילכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור ואם נתן בה יותר יכול לכבות לאחר שיעבור זה הזמן וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן שעבר עיקר מצותה.

“שאז העם עוברין ושבין” אמרו חכמים (שבת כא ע”ב) שזמן הדלקתה משתשקע חמה עד שתכלה רגל מן השוק והיינו ריגלא דתרמודאי. בספר “שער הכוונות דרושי חג החנוכה כתב לכוין בברכה ראשונה כשאומר “ברוך אתה ה' יכין לייחד שם הויה עם שם אהיה כשהן כתובין ביודין כזה יוד הי ויו הי ושם אלף הי יוד הי לשלבם יחד והם עולים ע”ב קס”א כמנין רגל. ומילת “שוק” היינו עולמות ב”ע התחתונים (לאפוקי ב”ע שבאצילות) ויש הארה מעולם האצילות לעולמות ב”ע הנקראים “שוק”.

על זמן ההדלקה כתב הרב הגאון המקובל האלהי כבוד הרב מרדכי עטיה שליט”א בספרו “עטרת מרדכי ביאור לכוונות חנוכה” עמוד ס”ד שדעתו כמ”ש בספר פרי עץ חיים שזמן ההדלקה הוא עם שקיעת החמה ושכך מעיד בספר “שמחת כהן” להרב המקובל ראש הישיבה כבוד הרב מסעוד אלחדד הכהן זללה”ה שכך נהגו מקובלי ישיבת בית אל לסיים תפילת מנחה עם השקיעה ואז כל אחד הולך לביתו להדליק החנוכה וחוזרים לישיבה לתפילת ערבית בצאת הכוכבים. וכן כתוב בספר “שרף פרי עץ חיים” שזמן הדלקתה עם שקיעת החמה.

כתוב במסכת מנחות דף לו ע”א “תנו רבנן תפילין מאימתי מברך עליהן? משעת הנחתן. כיצד היה משכים לצאת לדרך ומתיירא שמא יאבדו מניחין וכשיגיע זמן ממשמש בהן ומברך עליהן. ועד מתי מניחין? עד שתשקע החמה. רבי יעקב אומר עד שתכלה רגל מן השוק. וחכמים אומרים עד זמן שינה. ע”כ יתכן שמחלוקת חכמים ורבי יעקב כאן היא מחלוקת של זמן הדלקת נרות. עניין התפילין זה המשכת מוחין מא”א לז”ן וזה ממש הדלקת הנרות כידוע למבינים כי אבא סמיר וגניז באימא.

ומ”מ עדיין זמנה כל הלילה ודלא כהרמב”ם ז”ל שכתב שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק עד שתכלה רגל מן השוק עבר זה הזמן אינו מדליק.

זמן ההדלקה הינו מסיום שקיעת החמה במשך חצי שעה וזה נקרא “עד שתכלה רגל מן השוק” שזו הארה הנמשכת ממלכות דאצילות לב”ע כי בזמן הזה היא יורדת לכתר דבריא. בספר אור החמה על הזהר (חלק ג דף קנו/ב) הרחיב זמן זה לשעה והנה דבריו: “כיון דעאל ליליא. שגברה הלילה. בעצם והחשיך כראוי והיינו משימנע רגל מן השוק דהיינו שעה שניה בלילה שהוא עת הגבורה כי שעה ראשונה בחסד ולכן זמן נרות חנוכה עד שיכלה רגל מן השוק. לפי דברי הרב אזולאי זצוק”ל אין יותר הארה וצדק הרמב”ם. וכן דעת ה”מצת שימורים” (שער

¹ ספר מצת שימורים - שער תפילין

רבי יעקב סבר עד שתכלה רגל מן השוק שהוא מסוף שקיעת החמה עד חצי שעה מן הלילה. כן כתב הרא”ש והר”ע ע”ש. הטעם שבאמת אינו מסתלק הרשימו מכל וכל אלא עד אחר תפלת ערבית כנזכר בהרב זלה”ה, שאז כלה רגל שהוא מלשון “הרגל הטבע” מפני שע”ב ס”ג מ”ה ב”ן שהם המוחין דגדלות גימטריא עם כללותם במספר “רגל”. ורגל הוא מורה על שרשימו דגדלות שהוא רגיל תמיד כל היום להשאר בז”ן כנזכר, ונודע שז”א יקרא שו”ק בסוד “שוקיו עמודי שש” שהוא הזעיר בעל ו”ק. וכן ארז”ל “עובר ירך אמו” כי ז”א הוא נקרא ירך ושוק של הבינה. וז”ש עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא עד שישתלק הרשימו מהזעיר והוא עד אחר ערבית שעל ידי תפלת ערבית עדיין הרשימו קיים בזעיר. ולמה הלכה כתנא קמא ואין הלכה כר’ יעקב, משום שתנא קמא הוא עשה סייג לדבריהם כדי להרחיק לאדם מהמכשול. או נוכל לומר עד שתכלה רגל מן השוק ר”ל כאשר תכלה מספר “רגל” מן מספר “שוק” ישאר במספר עק”ב עם הכולל, והוא מספר שני אלהים של מוחין דקטנות דאימא שנשאר תמיד בז”א ואינו מסתלק לעולם כנזכר. וז”ש הפסוק “נטיתי לבי לעשות חוקיך לעולם עק”ב” שתמיד שני שמות אלהים שהם מוחין פנימיות דקטנות דאימא נשארים לעולם בזעיר, ואז היא אחיזת החיצונים בהם בסוד “ואתה תשופנו עק”ב”. וכל זמן שלא תכלה מספר “רגל” שהוא בחינת הרשימו כנזכר מן השוק שהוא ז”א, כדי שלא ישארו המוחין דעבור לבדם עדיין, אין אחיזה לחיצונים בסוד הדעת. לכן עד חצי שעה בלילה מותר להניח תפילין שהוא עד אחר ערבית, כי על ידי קריאת שמע דערבית נכנס בז”א פנימים ומקיפים דקטנות דאבא וגם ו”ק דגדלות דאימא וכן ו”ק דגדלות דאבא, כי עדיין הוא תחלת הלילה ולא שלטו החיצונים הרבה כי עדיין לא התחילו לשלוט, כי עד אז היה יום שהוא חסד ורחמים. אבל אחר שתכלה הרגל מן השוק ואז ישארו המוחין פנימים דקטנות דאימא והם ב’ שמות “אלהים” שגימטריא עק”ב, משם והלאה אסור להניחם. ולכן רב חסדא ורבה בר רב הונא מצלו בהו באורחא שהוא תפלת ערבית מטעם הנ”ל. ואין הלכה כן, שצריך להרחיק אדם מעבירה שלא יגרום אחיזת החיצונים ח”ו. וחכמים שאומרים עד זמן השינה מפני שהם סוברים שכל זמן שאין הז”א בסוד הדרומיטא עדיין הרשימו קיים ועד אותו הזמן מותר להניח תפילין והוא כנז’ בכוונ’ ק”ש שעל המטה, כי ע”י כוונת ק”ש אז נכנסים ג”כ מקיפי קטנות דאימא, וגם במלת אחד נכנסים בו ביחד מחדש פנימים ומקיפים דקטנות דאבא, גם פנימיות דו”ק דגדלות דאימא. ואחר כך בעת השינה מסתלקים כל הבחינות הנזכרות ולא נשאר בו אלא מוחין פנימים דקטנות דאימא כנז’. ומאחר

התפילין) שעד חצי שעה יש הארת רג"ל שאלו מוחין דגדלות עסמ"ב העולים ע"ה למנין רגל ואין חשש יניקה מהחיצונים. לאחר חצי שעה מסתלקת הארת רג"ל מז"א הנקרא "שוק" כי עובר (ז"א) ירך (שוק) אימו (בינה).

אבל אם עבר כל הלילה ולא הדליק לא ידליק ביום המחרת דשרגא בטיהרא מאי אהני. וכן לא ישלים כלילה של אחריו שכבר עבר זמנו וכ"כ ה"ר יצחק ב"ר יהודה והתוספות כתבו דלדידן א"צ לדקדק בזמן שנתנו חז"ל שיעור שלא נתנוהו אלא להם שהיו מדליקין בחוץ ולאחר זה הזמן אין עוברין ושבין אבל אנו שמדליקין בבית ואין היכירא אלא לבני הבית אין להקפיד על הזמן. וכתב בס"ה ומ"מ נכון להדליק בעוד בני הבית נעורין. ונראה שאף לדידן צריך לדקדק בשיעור שאע"פ שמדליקין בפנים כיון שמדליקין בפתח הבית והוא פתוח יש היכירא לעוברים ושבים:

כתבו פוסקי זמננו כדעת התוספות שעם גילוי אור החשמל והשינוי בהרגלי החיים ניתן להדליק את החנוכיה גם בשעות הלילה כשכל בני המשפחה שבו לבית. ברם לפי חכמי הקבלה לאחר חצי שעה כבר לא נמשכת הארה מעולם האצילות לבי"ע ונראה שכך דעת רבי יעקב המחבר.

סימן תרעג

כל השמנים והפתילות כשרים לה בין בחול בין בשבת אף הפסולים לנר של שבת מפני שאין אורן יפה ושאין השמן נמשך אחר הפתילה כשרים לה

"אף הפסולים לנר של שבת". מה בין שבת לחנוכה? הנה כתב המהר"ח זללה"ה בספר הליקוטים פרשת תולדות – פרק כז דע כי יש זווג ו"ק, ויש של מוחין, ויש של כתר. והענין, כי כשהמלכות מתקנת עד ו"ק של ז"א, היא קטנה, ויש הארת הזווג מעט, והוא זווג של עמידה בלחש, והוא הו"ה ואדני"י. וכשהיא נגדלת יותר, ומקבלת הארה של מוחין דז"א, אז נקראת אלהים. ומזדווגת בסוד אלהים הו"ה, בחזרת העמידה וכשמתגדלת יותר, ומגעת עד כתר של ז"א והוא ת"ת שלו, אז הזווג הו"ה אה"ה, שאז היא נגדלת מצד הבינה, שת"ת של נקבה נקי אה"ה, ואלו הג' זווגים עולה בגי' נ"ר, וזהו נר חנוכה. ונר שבת קודם לנר חנוכה, אמנם בהדלקה קודם הדלקת נר חנוכה לשבת. והענין, כי הו"ה אה"ה וכו', אלו השלשה יחודים שעולים נ"ר, מקבלת אותם המלכות במקומה בחנוכה, אבל בשבת היא עולה בחיק בעלה לקבלם, ולכן יותר טוב כשתעלה היא למעלה, ממה שתקבלם למטה. ומ"ש רז"ל עד שתכלה רגל מן השוק, שיעורה, לפי שהארה זו שקיבלה היא מאצילות, ושוק נקי החיצונים העולמות. וצריך עד שתכלה הרג"ל, ורג"ל הוא ע"ב וקס"א, שהיא מקבלת אלו המוחין, עד שתבא למקום השוק, שהם החיצונים. ע"כ. נמצא שיחוד זו"ן של שבת עולה על ג' יחודים של חנוכה ולכן החמירו חכמים בנר של שבת יותר. ועוד שנר שבת מיועד לבית ונר חנוכה מיועד לבני רה"ה. ועל זה אמרתי את רעיון הבא: הנה אמר שהע"ה יתן חלק לשבעה וגם לשמונה שבעה זה שבת ושמונה זה חנוכה. ואלו שתי עבודות עבודת הבית פנימה כמ"ש שאמרו המחנכים לזוגות צעירים שצריך לתלות שלט מחוץ לבית "סכנה כאן בונים". אכן כאן בונים "נר איש וביתו". ברם בחנוכה מאירים החוצה לבני רה"ה. וזו עבודת יעקב אבינו ועבודת יצחק אבינו. יצחק

שבין אחר תפלת ערבית עד ק"ש שעל המטה כבר שלטו החיצונים באותה ה"עקב" הנ"ל לכן אי אפשר לאדם שיגרום הבחינות הנ"ל שיכנסו בזעיר על ידו בקריאת שמע אלא מי שהוא מופלג בחסידות וירא שמים. לכן אין הלכה כחכמים מפני שצריך כח גדול לקיים הרשימו של התפילין בזעיר עד ק"ש שעל המטה, שאז מתחיל סוד השירה ודורמיטא עילאה כנודע:

אבינו נאמר בו "ויצא יצחק לשוח בשדה" וביעקב זו בחינת בית, קראו בית, בית יעקב לכו ונלכה. והנה פלא יצחק עולה למין חי, היות הרומז לחנוכה ויעקב ז' היות הרומז לשבת.

דלא חיישינן שמא תכבה ויחזור וידליקנה שאף בחול אם כבתה קודם שעבר זמנה א"צ לחזור ולהדליקה ולא חיישינן נמי שמא יטה מפני שאין אורן יפה שהרי אסור להשתמש לאורה ל"ש תשמיש של קדושה כגון ללמוד ול"ש שאר תשמיש ואפילו תשמיש עראי בעלמא כגון לעיין מעות לאורה אסור. ובעל העיטור כתב דוקא תשמיש של חול אבל תשמיש של קדושה שרי ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל. ומפני שאסור להשתמש לאורה מוסיפין נר אחד שאם ישתמש לאורה שיהא השימוש לאור אותו הנר.

שאלו לאחי ה"ר יחיאל נרות חנוכה שמדליקין אחד יותר בסתם לשמש ולא פירש איזה מהם יכול אח"כ לברור איזה שירצה להיות שמש אפילו הראשון או האמצעיות או דווקא האחרון והכי מסתברא. תשובה: נרות חנוכה אין להפסיק בהן הלכך האחרון יהיה שלא לשם נר חנוכה שאם ישתמש לאורן ישתמש לאור אותו הנר ואין שם שמש עליו כי השמש הוא המדליק בו הנרות ע"כ:

מה זה ה"שמש" לפי הקבלה? הנה בספר מגיד משרים פרשת מקץ אומר שהנר הנוסף הנקרא שמש רומז למלכות שהיא משמשת את כולם. ע"כ ולכן היא נקראת "חמדת ימים" כלומר חמדת כל הספירות הנקראות ימים והיא "אחרית הימים".

וה"ר מאיר מרוטנבורק לא היה מדליק בנר של חרס אלא בשל מתכת וכשלא היה לו אלא של חרס היה לוקח חדשים בכל לילה וכשלא היה לו חדשים היה מסיקן באור דהוה כמו חדשים. דהכי איתא במסכת סופרים אין מדליקין בנר ישן אין לו רק ישן מלבנו באור יפה. וסתם נר שהוא של חרס הלכך בשל מתכת א"צ חדש ושל זכוכית או חרס מצופה דינו כמתכת:

"לא היה מדליק בנר של חרס" מצוות חנוכה התפשטה בעם ישראל כמצוה של "מהדרין מן המהדרין" ולכן לא נאה לקחת כלי חרס משומש למצוות נר חנוכה. נשאלת השאלה "מדוע דווקא במצווה זו פשטה הנהגת "מהדרין מן המהדרין"? ונראה שמילת "הדר" מקורה בלשון יווני כמ"ש (סוכה לה ע"א) שכן בלשון יוני קורין למים "הידור". היום יש הידרומטר והידרותרפיה וכו'. כדי להנציח את נצחון ישראל על יוון פשט ההידור.

סימן תרעד

מדליקין מנר לנר ודוקא בנר עצמו שיכול להדליק אחד מחבירו אבל אסור להדליק בה נר אחר של חול אפילו להדליק נר אחר של חנוכה כ"ש שאין להדליק בה נר אחר של חול לצרכו.

"ודוקא בנר עצמו" על ידי משיכת הפתילה מנר לנר אבל על ידי קיסס לא כי הקיסס חול ואסור שנר החנוכה הקדוש יתן חילו לחול כי זה יגרום שתהיה יניקה של הקלי".

ובספר התרומה התיר להדליק מנר לנר לנר ע"י של חול והשיב נר של שבת ושל ב"ה (בית הכנסת) כולם של מצוה שיכול להדליק מזה לזה וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה:

"הדלקה מנר לנר" מותרת בנר שבת כי לא נועד להשפיע לבי"ע הנקראים "שוק" בעוד שנו חנוכה כן נועד להשפיע בהם כאמור.

סימן תרעה

הלכתא הדלקה עושה מצוה ולא הנחה. שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה מדליקה שם וא"צ להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה.

"הדלקה עושה מצוה" הטעם כתב בספר פרי עץ חיים – שער ר"ח חנוכה ופורים – פרק ד: "לכן הדלקה עושה מצוה, ולא ההנחה, כי אין אנו מעלין אותה ממקומה כלל, אלא שאנו ממשיכין לה אור מלמעלה אל מקומה לבד, היינו ההדלקה". כלומר ההדלקה זו נתינת אור בנרות החנוכה שהיא למעלה מג' טפחים.

הילכך עשית שהיתה דולקת כל היום לערב מכבה ומדליקה לשם מצוה ומכל מקום צריך שידליקנה במקום הנחתה שאם הדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא יצא שהרואה אומר לצורכו הוא מדליקה. וכן אם מדליקה ואוחזה בידו במקומה לא יצא שהרואה אומר לצורכו הוא אוחזה וכיון שעיקר המצוה בשעת ההדלקה צריך שיהא בנר שיעור שמן קודם שידליק אבל לא ידליק ויתן שמן אח"כ ולא ידליקנה חרש שוטה וקטן אבל אשה מדלקת שאף היא היתה בנס וחייבת בה:

סימן תרעו

המדליק בליל ראשון מברך "להדליק נר של חנוכה", ו"שעשה נסים" ו"שהחיינו". ואם לא בירך זמן בליל ראשון כ' א"א הרא"ש ז"ל בתשובה דמברך בליל ב' או אימתי שיזכור.

"להדליק נר של חנוכה" לפי נוסח זה יש י"ד תיבות בברכה ראשונה בעוד שאמרו המקובלים שיש לומר "להדליק נר חנוכה" ולכוין ר"ת שם קדוש נח"ל היוצא מפסוק נפשנו חיתה ליי. ברם אומר בעל הלשם שבו ואחלמה שאין כאן סתירה ויש לכוין כמו נוסח התימני שאומרים "להדליק נר של חנוכה" במילה אחת ואז יש י"ג תיבות הרמזות ל"ג מכילן דרחמי.

"שעשה נסים" גם בברכה זו יש י"ג תיבות ויכוין במילת "שעשה" שאותיות "שע" הם ב' פעמים אלף למד שעולה קפ"ה ופעמים קפ"ה עולים ש"ע. ומהיכן יש ב' פעמים "אל". ובכן במילת חנוכה מכוונים חנה כ"ו ומילת חנה גימ' ס"ג הנראה כן: יוד הי ואו הי ויש כאן ג' יודין ואות א' הנה א-ל אחד. ושם הו"ה עולה עם ד' אותיות והכולל למנין א"ל.

מליל ראשון ואילך מברך שתים להדליק ושעשה נסים והרואה הנרות מברך בליל ראשון שתים שעשה נסים ושהחיינו. מכאן ואילך אינו מברך אלא שעשה נסים לבד ודוקא שאינו עתיד להדליק ואין מדליקין עליו כגון

שהולך בדרך ורואה הנרות בעיר אבל בענין אחר א"צ לברך. גרסינן במסכת סופרים המדליק אחר שהדליק אומר:

*הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות
שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים וכל שמונת ימי חנוכה
הנרות הללו קודש הן ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן
בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל ניסיך ועל ישועתך*

וכן היה נוהג ה"ר מאיר מרוטנבורק וא"א הרא"ש ז"ל:

סימן תרעז

**אכסנאי חייב להדליק בפני עצמו ואינו יוצא בשל בעל הבית ומיהו בפרוטה
שיתן לו וישתתף עמו סגי.**

"אכסנאי" מי הוא האכסנאי הקבלי? ובכן אכסנאי הוא אורח וזו ספירת היסוד. (רע"מ פינחס רמ"ד ע"ב) "בעל הבית" זו התפארת. לכאורה קשה הרי היסוד הוא בכלל בעל הבית ומדוע אינו יוצא י"ח בהדלקת בעל הבית? ומה מועילה הפרוטה? ונראה שהיסוד מאיר לעטרת היסוד הנקראת "ראש צדיק" והיא הנוק' שלו ולכן לא יוצא י"ח בהדלקת בעל הבית שהוא מאיר לנוק' הכללית. אם נתן פרוטה יש לו חלק בשמן ובכך מאיר גם לעטרה. כי השמן שהוא אור ושפע דאבא הוא "שמן תורק" והוא מורק לבינה ומשם לז"א בכל קומתו ומשם לנוק' ומשם להיכלות הנקראות "עלמות".

**ואם מדליקין עליו בביתו א"צ יותר. ואם יש לו פתח פתוח לעצמו אינו
יוצא במה שמדליקין בביתו ולא במה שישתתף עם בע"ה אלא צריך להדליק
בפתחו.**

"פתח פתוח" היינו נוקבא פרטית כאמור. לעיל לא היה פתח פתוח ולא היה גילוי למלכות בגשמי ולכן יוצא עם בע"ה בפתח (במלכות) שלו.

**כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובות בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל
חבירו ויש לו בית מיוחד לשינה צריך להדליק שכיון שיש לו בית מיוחד
לשינה והעולם רואין אותו נכנס ויוצא בו איכא חשדא אם אינו מדליק
שאין העולם יודעין שאוכל במקום אחר. ואפילו לדין שאנו מדליקין בפנים
ומסתמא בני חצר יודעין שאוכל במקום אחר אפ"ה שייך חשד כי השכנים
עוברים ושבים לפני פתח הבית ורואים שאינו מדליק ע"כ.**

כתב רב שר שלום אנשים הרבה הדרים בחצר אחד, שורת הדין שמשתתפין כולן בשמן ויוצאין כולן בנר אחד. אבל להידור מצוה כל א' וא' מדליק לעצמו על פתח ביתו ואי פתח חד בבא לנפשיה חייב לאדלוקי משום חשדא.

הנותר מן השמן והפתילות בליל ראשון מוסיף עליו ומדליק בליל ב' נותר בליל ב' מוסיף עליו ומדליק בג' וכן בכל הלילות נותר ממנו בליל ח' עושה לו מדורה ושורפו בפ"ע שהרי הוקצה למצותו. ואם נתערב ממנו בשמן אחר ואין ששים לבטלו כתב ה"ר מאיר מרוטנבורק שאין להוסיף עליו כדי לבטלו ולא דמי לעצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ב"ט שמרבה עליהם עצים מוכנין ומבטלן דשאני התם שאין נהנה מהן עד אחר ביעורן אבל הכא נהנה ממנו בשעה שהנר דולק ואסור ג"כ לשהותו לשנה הבאה לנר של חנוכה דחיישינן שמא יבא ליהנות ממנו כיון ששוהה אותו לזמן מרובה ואפילו אם נותנו בכלי מאוס חיישינן, הלכך אין לו תקנה:

סימן תרעח

מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר של שבת יקנה של שבת ולא של חנוכה. יש לו של שבת ואין לו לקנות של חנוכה ויין לקידוש היום יקנה נרות ולא יין:

"יקנה של שבת" כי נר של שבת מתקן את הכתר של המלכות ונר חנוכה מתקן חב"ד חג"ת נה"י שבה.

סימן תרעט

כתב בה"ג נר של שבת ושל חנוכה ידליק של חנוכה ברישא דאי מדליק של שבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי של חנוכה דהא קבליה לשבת והתוספות כתבו שאין הקבלה תלויה בהדלקה ויכול להדליק של שבת תחלה ואח"כ של חנוכה כל זמן שלא קבלו לשבת:

"של חנוכה ברישא" כי אם הדליק של שבת ברישא כבר העלה אותה עד הכתר ואיך יתקן חב"ד חג"ת נה"י דידה?

סימן תרפ

בליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות כשפותח הדלת דנר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול כנגדו.

"בליל שבת" כאמור נר שבת נועד להאיר את הבית ולא את החוץ. בחוץ (עולמות ב"ע) יש "רוחות" היינו אחיזה וצריך "חציצה" בין הבית (עולם האצילות) ובין החוץ (עולמות ב"ע). וזה סוד הפרוכת שמבדילה בין הקודש ובין קדוה"ק וזה סוד הפרסא.

כתב הר"ם מרוטנבורק כשהייתי כשהייתי בצרפת ראיתי את מורי הרב רבי שמואל מוירצבורג זצ"ל שלא היה לו מקום אחורי הדלת להדליק נרות של חנוכה, והיה קובע אותם בדלת עצמה אחורי הדלת. ונתן הוא טעם לדבר דכיון שהדלת בטלה לגבי בית חשיבא כמחובר לקרקע. ולא חשיב כמטלטל הנר כשפותח ונועל הדלת. ואין לומר כשפותח או נועל מטה השמן או

השעוה אל הפתילה או מרחיקה ממנו ונמצא מכבה או מבעיר דהא נר שעל הטבלא מנער את הטבלא והוא נופל ולא חיישינן להא שמטה השמן לפניו או לאחריו דלא שייך כי האי גוונא מכבה או מבעיר. ואפילו אי שייך, דבר שאין מתכוין מותר ולא פסיק רישיה הוא. ע"כ.

ולפי מה שפי' ר"י בההוא "דנר שאחורי הדלת אסור לנעול ולפתוח הוא אסור" שפירש (שפירוש) שהנר תקוע באחורי הדלת ובפתיחתו ובנעילתו מרחיק השמן מן הפתילה או מקרבה אליה. וההיא דנר שעל הטבלא מעמיד כשאין בו שמן דחשיב ליה פסיק רישיה אם יש בו שמן:

"מקום אחורי הדלת" הדלת סודה ספירת המלכות (קה"י ערך דלת) שיש בה שם אדנות וכשהוא מלא כן: אלף דלת נון יוד גימ' תרע"א הנק' שער וזו הדלת וכן כי המל' לית לה מגרמא מדעם ולכן נק' "דלת". נמצא שמבחינת הפשט והסוד מקום החנוכיה אחורי הדלת דינו כפתח.

ובדרך רמז: אחוריים של מילת "הדלת" הינו נראה כן: ה הדל הדלת שעולה גימ' 502 כמנין נוצר+נקה ע"ה שכידוע מייחדים אותם באופן פרטי כל לילה מלילות חנוכה ובלייל אחרון של חנוכה במיוחד כידוע.

סימן תרפא

ירושלמי במ"ש (במוצאי שבת) אין מבדילין בנר של חנוכה שאין נהנין לאורו. ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו:

"אין מבדילין" היינו שהדליק קודם נר חנוכה ואח"כ הבדיל.

סימן תרפב

כל ח' ימי חנוכה מזכיר של חנוכה, פירוש "על הניסים" בתפלה ובברכת המזון. ואומרו בתפלה בברכת מודים ובברכת המזון בברכת הארץ. ואם לא אמרו אין מחזירין אותו, ור"ת היה חוזר אם נזכר קודם שעקר רגליו. ואינו נראה לר"י וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל. ומ"מ אם נזכר באותה ברכה כל זמן שלא הזכיר הזכיר השם אפי' בין אתה לשם חוזר. ובמוסף של שבת ור"ח שבחנוכה צריך להזכיר נס של חנוכה אע"פ שאין מוסף בחנוכה. יש שאין אומרים כשם שעשית וכו' לפי שאין אומרים תפלה בהודאה. וי"א כיון שצורך רבים הוא יכולין לאומרו כמו יעלה ויבא שאומר בעבודה אע"ג דלא ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות וג' אחרונות אלא כיון שצורך רבים הוא שפיר דמי. ובסדר רב עמרם ישנו. וא"א הרא"ש ז"ל לא היה אומר אותו אלא היה מסיים ועשית להם ניסים וגבורות בימים ההם בעת הזאת:

מה עניין "על הניסים"? כתב בספר "אוצר החיים": "סוד חנוכה מזכירין בו על הניסים בהודאה, כי ח' ימי חנוכה רומז למדת ה' ד' כי היא שמינית (ממטה למעלה) וממעה למטה. וכבר ידעת כי נ' וה' נקראים ניסים ולזה נעשו בו לישראל. וזה מפני שהחזיקו בג' דברים שבת ר"ח ומילה, כי בהם נדבקו בצ' אשר הם רומזים אליו. וזהו סוד נס השמן היוצא מזית רענן פרי יפה תאר

הנקרא צ'. וחיברו בין כ"ד ימים לכ"ה ימים הוא סוד עטרת תפארת, כי חברו פסוק שמע ישראל. שים בו כ"ה אותיות עם פסוק ברוך שם שיש בו כ"ד אותיות ובזכות זה נגאלו. והוא סוד חנוכה ר"ל חנוכה כי היה להם מנוחה בשביל שייחדו ייחוד שלם ונדבקו באלו הג' דברים שהם, שבתא וירחא ומהילותא ע"כ. כלומר נצח והוד נקראים "נטיס" וכנגדם חנוכה בהוד ופורים בנצח.

סימן תרפג

כל ח' ימי חנוכה גומרין הלל ודין קריאתו כתבתי מקצתן בהלכות ר"ח ומקצתן בהלכות סוכה:

"גומרין את ההלל" כבר ידעת שהלל בדילוג הוא במלכות והלל שלם בבינה. בחנוכה הבינה מאירה למלכות.

סימן תרפד

וקורין בפרשת נשא בנשיאים ג' בכל יום. ומפרש בפסיקתא משום שנשלם מלאכת המשכן בכ"ה בכסלו. ומתחילין ב"ויהי ביום כלות משה".

"כלות משה" אמרו חכמים (תנחומא נשא פרק כו) "כלת משה" והוא תימא כי כתוב "כלות". הרב "אור החיים" הקדוש נתן תשובה בלשון חריפה ואמר כל מי שאינו מבין דברי חכמים וחידות לא יהא לו עסק עמהם. חכמים התכוונו שהמשכן הוא בחינת המלכות והיא הכלה העליונה ומשה הוא החתן ולכן אות ו' של מילת "כלות" רומזת למשה ושאר האותיות הם כלת ולזה התכוונו חכמים באמרם כלת משה כתיב.

ויש מקומות שמתחילין בברכת כהנים ומנהג יפה הוא לפי שנעשה הנס על ידי כהנים. וכן הסדר ביום הראשון מתחיל "ביום כלות משה" וקורא אותו עם כהן לוי ישראל קורא ביום הראשון.

ביום השני קורא כהן וביום השני עד פר אחד בן בקר ולוי עד וביום השלישי וישראל חוזר וקורא וביום השני. וכן בכל יום.

ביום השמיני מתחילין ביום השמיני וגומרין כל הסדר. ויש מקומות שקורין עד פרשה ראשונה של בהעלותך כדי להשלים של חנוכה בסדר הנרות ומנהג יפה הוא.

ושבת שבחנוכה מוציאין ב' ספרים באחד קורא עניינו של יום ובשני של חנוכה ומפטיר בנרות דזכריה רני ושמחי. ואם חל בו ב' שבתות מפטירין בשנייה במלכים בנרות של שלמה. ואם חל ר"ח טבת בשבת מוציאין שלשה ספרים וקורין ששה בעניינו של יום ובשנייה קורא אחד של ר"ח ומתחיל וביום השבת. ובשלישית קורא ומפטיר בשל חנוכה ומפטיר בנרות דזכריה. ואם חל ר"ח בחול מוציאין ב' ספרים וקורין באחד ג' בענין ר"ח ובשנייה קורא אחד בענין חנוכה: